

Folkehelse i Motvind

Til landets kommuner

Vindkraftverk og helseplager

Folkehelse i Motvind er et fagutvalg i Motvind Norge. I utvalget er det samlet fagpersoner med bred og sammensatt kompetanse på folkehelse og dyrehelse. Vi samler oppdatert forskning på sammenhengen mellom vindkraftanlegg og oppståtte helseproblemer, og følger med på retningslinjer og anbefalinger fra Verdens helseorganisasjon (WHO), EU og andre lands håndtering av disse problemene. Vi er bekymret for den manglende ivaretagelsen av folkehelsen i vindkraftsakene i Norge.

Vi sender dette brevet med vedlegg til alle kommuner som har eller kan tenkes å få vindkraft. Fra regjeringens side er det gitt signaler om en storstilt satsing på nye vindkraftverk i store deler av landet. En skulle tro at det med tradisjon i norsk forvaltning ville bli utredet hvilke helsekonsekvenser et anlegg kan gi, før det gis konsesjon. Men vi har avdekket at det mangler faglig fundamenterte konsekvensutredninger for helse der konsesjoner til vindkraftverk er gitt fra NVE og Olje- og energidepartementet.

Bakgrunnen for etablering av Folkehelse i Motvind er nettopp de mange helserelaterte plagene som naboer til eksisterende vindkraftanlegg har rapportert at de opplever. Kommunene har et stort ansvar etter folkehelseloven [1] for å ha oversikt over forhold som kan påvirke folkehelsen, og medvirke til at helsemessige hensyn blir ivaretatt av andre myndigheter og virksomheter. Vi mener dessuten at helselovgivningen er så klar på dette området, at det er fullt mulig å ivareta helsehensyn om kommunene benytter seg av regelverket og legger «føre var-prinsippet» [2] til grunn når planer for vindkraftverk lanseres, men også der de allerede er i drift.

Utbyggerne har profesjonelle eiere og bransjeorganisasjoner med advokater og sterke kapitalkrefter i ryggen. Gjennom lobbyvirksomhet får de ofte plass i landsdekkende media til å påvirke opinionen og politikere ved å presentere sine prosjekter uten motforestillinger og uten å opplyse om kjente, negative konsekvenser for naturområder, dyreliv og folkehelse. Et mer nøkternt bilde gis ofte i lokale media, slik artikkelen fra Sandnesposten om frustrasjonen som rår rundt vindkraftanlegget på Vardafjell i Sandnes kommune, er et eksempel på [3].

Selv der fastsatte konsesjonsvilkår og forutsetninger er brutt, har det vist seg vanskelig for enkeltpersoner, grendelag eller små kommuner å få gjennomslag for avbøtende tiltak som f.eks. begrenset driftstid eller effektuttak av allerede foretatte investeringer. Hensynet til utbyggers inntekter/kostnader blir dessverre ofte vektlagt mer enn befolkningens helse.

Det er først og fremst **før** kommunen samtykker til å igangsette en konsesjonsbehandling av vindkraftverk, at kommuner har størst mulighet til å nå fram med krav for å ivareta hensynet til folkehelse for sine innbyggere. Før de sier ja til konsesjonsbehandling har kommunene nå en vetorett (Veileder 1). En rett som gjør at de kan stille krav til blant annet hva som må

utredes, herunder helsekonsekvenser. Vi minner om at regjeringen også vurderer om det skal bli vanskeligere for kommuner å kreve endringer i planene der konsesjonsprosessen allerede er igangsatt, i samsvar med en EU-forordning kalt REPowerEU [4].

En del stiller kanskje spørsmål om hvordan Folkehelse i Motvind kan påstå at vindkraftanlegg i Norge potensielt kan ha stor negativ påvirkning av folkehelsen, når NVE og Olje- og energidepartementet i sin konsesjonsbehandling sier at de stiller krav som sikrer at det ikke blir helseskade? Det enkle svaret er at de retningslinjene som er fulgt ved deres konsesjonsbehandling, ikke tar høyde for at det er mer enn støy (utover en teoretisk beregnet grenseverdi) og skyggekast, som kan gi helseplager. Men:

- NVE og OED har ikke benyttet helsefaglig kompetanse til å vurdere dette, det har vi.
- NVE og OED stiller bare krav til en støygrense for vanlig lyd, uten å ta hensyn til alle de andre kjente faktorene som kan påvirke helse (se vår gjennomgang i veilederne).
- I tillegg til vanlig, hørbar lyd er det holdepunkter for at det vi kaller lavfrekvent lyd eller infralyd fra vindturbinene har negative helsevirkninger.
- Den nasjonale retningslinjen for behandling av støy i arealplanlegging [5] gir kun en retningslinje for hvilken maksimalstøy som kan tillates når støy er eneste miljøfaktor, ikke en fastsatt grenseverdi som sikrer mot helseskader, slik som NVE leser retningslinjen.
- NVE bruker bare teoretiske beregninger for støyutbredelsen. Vi forholder oss til den faktiske støyen som berørte naboer opplever og som gir plager og helseskade.
- Beregnet gjennomsnittsstøy for døgnet ligger til grunn for støyretningslinjen, men maksimalstøy på natt med forstyrret nattesøvn, gir størst negativ helseeffekt.
- Amplitudemodulert støy (svusjelyd når turbinvingene passerer turbintårnet) forstyrrer mye mer enn jevn støy av samme lydstyrke.
- Mange vindturbiner har fått større høyde og større effekt ved oppstart enn det som lå til grunn ved konsesjonssøknaden og beregnet støyutbredelse.
- Forskingen som ligger til grunn for den støygrensen som benyttes, er gammel og basert på støyens utbredelse i flate land som Danmark og Nederland, ikke norsk topografi og klimatiske forhold.
- En vesentlig del av helseplagene til berørte naboer er sumvirkninger av de mange negative faktorene. Dette tilsier at tålegrensen for hver enkeltfaktor må settes lavere.
- Viktige faktorer som må utredes innen miljørettet helsevern er også de indirekte helsepåvirkningene. Så som utslipp av miljøgifter som kan påvirke natur og fauna og eventuelle drikkevannskilder. Det kan også være de negative konsekvensene for berørtes økonomi eller ødeleggelse av det skjøre, mellommenneskelige samspillet i berørte bygder.

Utover de faktorer som kan gi direkte helseskade, er det også en rekke andre temaer som det er relevant for kommunene å vurdere innen begrepene folkehelse og miljørettet helsevern [6]. Definisjonen av hva folkehelsearbeid er, framgår av folkehelseovens § 3 og er ganske vid [7]. Hver kommune skal ha en helsefaglig rådgiver (kommunelege) med kompetanse innen dette fagområdet. Vår erfaring er imidlertid at kommunelegen ofte ikke har blitt involvert i saksbehandlingen eller har tilstrekkelig kunnskap om vindturbiners helsepåvirkning, og at kommunene ikke har benyttet hjemmelen de har til å pålegge

utbygger å utrede helsekonsekvenser og iverksette tiltak for å begrense fare for helseskade før et vindkraftverk har blitt etablert.

«Føre var-prinsippet» har vært førende for alt folkehelsearbeid innen miljørettet helsevern fra starten. Vi legger vekt på at dette prinsippet også må følges for etablerte vindkraftanlegg og de under planlegging, ettersom disse er relativt nye virksomheter av en helt annen dimensjon enn tidligere tiders «vindmøller». Det er fortsatt store mangler i kunnskapsgrunnlaget om omfanget og effekten av de biologiske, kjemiske, fysiske og sosiale miljøfaktorer som vindturbiner påfører omgivelsene. Vi forutsetter at kommuner legger vekt på dette og fastsetter vilkår som begrenser eller forhindrer mulig helseskade og konflikter med fastboende, hytteiere, friluftsfolk og andre næringsvirksomheter i kommunen, eller urbefolkningens rettigheter (jf reindrift).

Folkehelse i Motvind har utarbeidet veiledere som kan hjelpe folk til å framsette krav om helsekonsekvensutredninger, finne de rette lovhjemlene, fakta om vindkraftverk og helseplager, faglige retningslinjer og hvilke forvaltningsorganer en kan støtte seg til når det skal etableres vindkraft i nærområdet. Veilederne kan også bidra til å bevisstgjøre kommunene om hvilke rettigheter og plikter de har innen området miljørettet helsevern, og for å hjelpe kommuner og enkeltpersoner til å forebygge mulige helseplager. Veilederne finner du her som [Veileder 1](#) og [Veileder 2](#).

Utvalget består av ulønnede, frivillige fagpersoner som ikke har noen egeninteresse i vindkraftverk og bare er opptatt av folkehelse og livskvalitet, og vårt arbeid har støtte fra en stadig voksende folkebevegelse.

Har noen spørsmål utover det en finner svar på i veilederne, svarer vi så godt vi kan på henvendelser til utvalgets e-postadresse: folkehelse@motvind.org. Vi ber om at dette brevet blir videresendt til alle politikere og relevante saksbehandlere i kommunen for å sikre at saker vedrørende vindkraftverk er tilstrekkelig opplyst før kommunestyret fatter vedtak. Etter folkehelselovens intensjon må kommunen **ikke** gi samtykke til at konsesjonsbehandling kan iverksettes før nødvendige utredninger av helserisiko og vurdering av avbøtende tiltak foreligger.

Med hilsen Folkehelse i Motvind

Ørn Terje Foss,
Spesialist i arbeidsmedisin, DPH
(sign.)

Siri Fjeseth,
Faglærer/off.godkj. sykepleier
(sign.)

Raine Olaf Ørsnes,
Selvstendig næringsdrivende
(sign.)

Steven Crozier,
Spesialist i allmennmedisin
(sign.)

Jørgen Åkre,
Spesialist i barnesykdommer
(sign.)

Marit Brevik,
Veterinær
(sign.)

Sonja Bjørknes,
Yrkeshygieniker
(sign.)

Jannicke Modell Røhmen
Skogingeniør
(sign.)

Svaradresse: folkehelse@motvind.org

Merknader/referanser:

[1] Lov om folkehelsearbeid (folkehelseloven) - [Lovdata](#)

[2] Føre-var-prinsippet er nevnt i merknader til [forskrift om miljørettet helsevern](#): «Føre-var-prinsippet skal legges til grunn. Dette innebærer blant annet at bevisbyrden for at tiltak er helsemessig forsvarlig påhviler den som er ansvarlige for tiltaket, og at det tas utgangspunkt i faglig vurdert sannsynlig risiko for skade der det ikke foreligger vitenskapelig sikkerhet.»

[3] Sandnesposten 26.10.2022: [«Kampen i kulissane: – Området er heilt øydelagd»](#)

[4] REPowerEU – «[Høring](#) vedrørende forslag til endringer i fornybardirektivet, energieffektiviseringsdirektivet og bygningsenergidirektivet» ble avsluttet 22.08.2022, men hvordan regjeringen følger opp var ikke avgjort da dette brevet ble skrevet.

[5] T-1442/2021 [Retningslinje for behandling av støy i arealplanlegging](#)

[6] Liste over temaer som kan være relevante å behandle innen begrepet folkehelse utover det som gir direkte helseskade - ikke uttømmende:

- Insekts- og fugledød
- omgjøring av friluftsområder med uberørt natur og stille områder til industriområder
- redusert tilgjengelighet av turområder i nærmiljøet
- utslipp av mikroplast og kjemikalier til grunnen
- visuell forøpling
- nabofeider mellom grunneiere som tjener på utbygging og innbyggere som får plager
- reduserte eiendomsverdier ved nærhet til vindkraftverk
- forstyrrelser av radio-/TV-/radarsignaler
- usikkerhet om beredskap og ansvar ved turbinhavari
- manglende planer for avfallshåndtering av brukte rotorblader og tilbakeføring av naturområder når vindkraftverk nedlegges
- finansakrobatikk som medfører at inntekter fra vindkraftverkene i svært liten grad tilfaller lokalsamfunnet.

[7] Definisjonen på folkehelsearbeid hentet fra folkehelselovens § 3:

«b. *folkehelsearbeid*: samfunnets innsats for å påvirke faktorer som direkte eller indirekte fremmer befolkningens helse og trivsel, forebygger psykisk og somatisk sykdom, skade eller lidelse, eller som beskytter mot helsetrusler, samt arbeid for en jevnere fordeling av faktorer som direkte eller indirekte påvirker helsen.»